

ASANGBA NONGJABI

Binodini

WAHEI KHARA

Eina sagatchakhiba charitrasingna eigi imangda ahingba oina thorakpa ubada angakpa nungaiba ama phang'khi. Pukningda phaokhi, charitrasing ado amuk eigi natore; magi magi adhikarna hinglabani – eina bhabok. Eigi Asangba Nongjabibu Roop Raaggi artist singna ningthijana sanabiba urubada lairik ibagi mahei yalle khan'khi. Thang'hei sengba lairik asibu phongninglakpagi ithilsu masi urubadagi pirak'i. Masigidamak Roop Raagi artist singgi maphamda laman tonjare.

Lairik asida yaoriba drama macha ahummak All India Rioda sanakhraba radio drama ngaktani. Eigi Asangba Nongjabi, "Shilpi" haina mingthon'khiba radio drama dagi stage gidamak semdokpa dramani.

Lairik asi phongnaba hot'narakpada eigi Asangba Nongjabigi nayak Shri Rabindra Sharma amasung Shri Syam Sharmana akanba iteng pibikhi. Asangba Nongjabida yaoriba "Ekla Boshe, Hero Tomar Chhobi" haiba Rabindra Sangeetpu Meiteilonda handokpibagidamak Shri Maibam Haricharan'gi maphamda laman tol'labani.

Binodini

Romanization by L. Somi Roy

ASANGBA NONGJABI

*Indu (Yenghom Roma), Gautam (G. Robindro Sharma)
Imphal 1966.*

AHANBA UTPA

Gautamgi ka – ayuk pung mapallom taba matam. Ichai chaiba kani. Kagi machi amada phamung ama lei. Phak amatta mathai. Phirol thoina yaode. Nakalda loidriba ayekpa canvas ama. Table macha amada rang, brushna chingba lei. Thouri amada artist ki phirol ama ani yal'li. Kagi manungda thong mayada chouki ama thai. Mora amasu leiba ui. Kagi manungda thongnao macha amasu phatli. Easy chair amasu lei.

[Gautamna matung onthoktuna lai yeklammi. Matang asida Induna changlaktuna thong mayagi chouki aduda phammi. Disturb tougani matagum cheksinna phammi.]

GAUTAM. *[Indu uraktuna]* Kaya kuire Indu? Phammu. Kourakpa yadra? *[Isei ngangna ngangna lai yekpa, amuk yengthoraktuna]* Adubu lonna landarakpagi artha karino? ... Handakki lai ase mina yamna kinaraba violetna background oige. *[Indu saona Gautamgi manakta changsillak'i.]* ... Nang lak'i haiba kanano amana taklak'ine. *[Induna brush mun'ba]* ... Bah! Kari innaphinoside. Indu, masigi phida asi eina in'ganu haidra? Adubu Nongthang Leima! Ngasigi machu asibu kanagi kokthakta tarudouribano? A'oiba Indu, nangna yamna kebase ei sukpam pamde. Nang'gi lei mathet ama leibadaine; samjidagi takhiduna lamkhangda pan'ba manbado, madu phajei.

INDU. Ei wachoi ngangba taba lakpa natte. Thabakki lakpani.

GAUTAM. Thabakki, my goodness! Aduk luba wa adu eibu tahan'ganu. Thabakki wa, ha ha ha... karino matasi.

INDU. Ngasi kari hainakhi?

GAUTAM. [*khan'duna*] Ngasi kari hainakhi? Ngasi nangbu eina lak'u haikhibara? Saonu, ei kaore. To, saored. Adumna nachin pomthokkanu, khudong thiba leiye.

INDU. Ngasi natara interview haibado? Houjik pung kaya tare, khanglabara. Thourang loirose, ei ada leiremge. Ngaikho, eina asuk yamna wana nanggi thabak amatta phangnaba hotnaba asibu nangna thou isa sadaba asibu karigino?

GAUTAM. Eina ihai haidana nangna khanbiba asinanine nangbu "eigi lairembi" hairise.

INDU. Wachoi tok'khose. Nungairibara asumna hingbase? Houjikti canvasti hairunu, rang phaoba leiba ngamsilaktare. Art schoolgi thabak asidi a'oibaangga yamna chane. Nang'gi yekpa khotpadasu karimatta kairoi, hennadum phagani – taribara eina hairise?

GAUTAM. [*Indubu artistki mit'yengda munna yengba*] Hei, ngaikho, lengganu. [*Che pencil louduna sketch touba, Indusu lengdaba*] Aduk yamna stiff oigadaba natte.

INDU. Nungaikhidare nang asima, kon'na sketch touba yadra? Wa marak thatpa asi phatte Gautam. Eina haibadi asum haina hingba asi nungairibara haiba?

GAUTAM. Nungait. Adubu Vincent van Gogh phaoba brush leiningai leitaduna sikhi – aduga Mozart died a poor man. [*Changsinduna phamungda phammi*] ... Indu!

INDU. Karino?

GAUTAM. Wa ama haige, nang saogadara?

INDU. Hairaga khangba haiduni. ... Nang asibu eibu saobu saosira, saobu saonusira...

GAUTAM. Asum khangdana sikhiba tai asira?

INDU. Sikhibagidi wadeye, marak asigini eina wabadi.

GAUTAM. Se Indu, asida lao, eigi inakta chansilak'u. Ningthina asida phammu. [*Indu changlaktuna manakta phamlei.*] Ei wa ama haige, nang saodi saonu. Nangna saokhiba ase eigidi aroibani. Ei khang'i, nangna eigi yamna wabire. Chummi, eihak thabak ama

toudarabadi eigi phibam jugot chadaba tai... Adubu Indu! Karigino nangna eigidamak asuk yamna wabiriba ase? Asimasu angakpani! Keidoure? Saorabara? Phagi toubanida; achha, interview keidoungeini haiba?

INDU. [Noktuna] Ngasinine ngasi. Kayarak ningsingkhoge eibu? Chatlamdaida eibu hourora? Thourang loirammo chatminnasi.

GAUTAM. Ei adum lakchageda, eibu anganglane?

INDU. Angangnadum khara henna phei. Nangbu kaya kuina nakhut samduna heina tambikhigadage ei khangde. Yengoi, makhoina nangbu yamna pammido.

GAUTAM. Makhoi haibadi?

INDU. Art schoolgi kangbudo; nahakna changlak'u haiba yanni haibase thajadabani. Eina nanggi application pirubada makhoi kaya haraokhre. Nanggi thabak asidi oiragumbanida. Makhoina nangbu onthokna pamkhre, a'oiba.

GAUTAM. Eibu pamlibadi karigi?

INDU. Iss! Nang asi onthokpanidako, nanggi nagun makhoina mun'na masak khang'i.

GAUTAM. Adu oirabadi interview toudrabasu adum loubiyu haiyudana.

INDU. Madu yade. Migi chatnabi niyomdi thugaiba yade.

GAUTAM. Nangsu nangna ojagi thabak toubam matamda interview yaobara?

INDU. Yaodade!

GAUTAM. Adunanidana – lamhui mamei yaodabana ateidasu mamei kakthatlu hairise. A'oiba Indu, karigi interview no ei bhab taba ngamde. Eibu khanglabadi adum loubiyu yadra? Karino, konsengni khanglabamaktada khangduna yenggadouriba asibu. Selection Board ki parikha lanthokpa ngamba pundit ei oidabasu yai. Indu, nang eibu wahan'ganu.

INDU. Adubu kaya waba thabakno. Ngahaktang chattuna unarubabu kaya wani.

GAUTAM. Wai eidi wai. Interviewgi pal adu chongba ngambagi bidya eingonda leitrabadi kamdouni? Eina maithiduna hallakpa uraga nang nungaigadra?

INDU. Adu oiraga tok'lo, nangbu khangnaba tak'pa eisu heitre.

GAUTAM. Ngaikho tapthakho, saokhinune. A'oibani, nangna eibu kaya takpikhini. Adubu nangna eigidamak asuk yamna wabiriba asi karigino?

INDU. Maram leite. Waba. Asum heinaraktuna toubani. Asina paokhum oiba yagadra?

GAUTAM. Hm! ... heinarakpa! Heinarakpa asisu yamna kanba leinani. Indu, ei thabak touraroi, heinare eisu eigi punsise.

INDU [*Saona phuk hougat'tuna*] Touge tou, touroi tok'u, ei chatle.

GAUTAM. To, saoredo eibu saonu haira maktada. Ngaikho phamkhone.

INDU. [*Kapningna*] Karigino nangna eibu wahalliba? Nangna touroidaba leirabadi hana haiba yadra? Karigidamak asuk yamna eibu chelhali... nang nahaldi eina haibamakhei yani haibadai?

GAUTAM. Kapkanu, saonu ei lalese. Tourage, ei thabak tourage. Tapthakho wa ngangnakhisi... adubu karigino nangna eibu chakrigi langda thung'haninglibase – nang eibu nungsidara?

INDU. Nang asi mi otpa yamna hei. Eisu nanggidamak khallaroi haina wasakpa ase masingbu nairamloi adubu hekta ngamde. Masi eigi asoibani.

GAUTAM. Adubu eigi paokhum pikho. Nang eibu nungsidara? Karigino nangna eibu chakrigi thourina pulhanningliba, madu hana haikho.

INDU. Chetna punbadasu nungaiba ama leibani. Chetna punbaga lisang thabagasu manade.

GAUTAM. Ha ha ha [*Houna nokpa*] Philosophy! Nangnasu eingonda philosophy! Hai angaobi, chakridi konunggi sagol yaisagi saphammakti nattedana. Aduga sagol yaisa karamna thammi khanglabara? Seisa tara kun'na seba tou'i, mathakta thagal khalli, khwaidagi anouba sajikna thak'i. Nungaidouboi ninglui apangba nanggumbi bhabokna. Munna khallu sagol yaisagi punsido nungairamgadara chingnainingaini.

INDU. Mi'oiba pumnamak lipun ama natraga amana punba ngakni, natrabadi chang puba ngamdaduna angaobagi marakta ming chanba tai.

GAUTAM. Indu, nang wa ngangba yamna heirena! Kanana hairiba eigi lipun leite. Masibu eigi itung koina illambi nupimachadura? Kadaidagi tamlui chaosangba waheising ase?

Adubu lipun khudingmak kalakningai natte. Karino eigi lipun khanglabara? Freedom, absolute freedom... Angaobagi kangbu, kadai kadaidagi tamluriba wa mayamno.

*Nupa (Sanasam Ibiouhak, Gautam
(G. Robindro Sharma), Indu (Yengkhom Roma)
Imphal 1966.*

[Nupa miyai chanba ama changlakpa]

NUPA. Eh. *[Chatke touba]*

GAUTAM. Oh! Lengsinbirak'u. Kari thabakki? Lengsillu choukida.

NUPA. Wa amatta haijage lakchabanine. Adu... ei ngahak leiraga lakchage.

[Indu ubada chingnaduna chatke touba]

GAUTAM. Keidourage?

NUPA. Eigisi tanja khara chadramalle. Ibungogi wari watai sabada kaigadaba leiraga konna lakkanidana.

GAUTAM. *[Nok'tuna]* Kairoi, kairoi, Tadana chatkhraga iraina sajani. Kari thabakkino adum haibiyu.

NUPA. Onthokpanida, Ibungonasu kari thabakkino eingonda hangbiri. Nahalgi photodubu sindokpa loirabara? Wareda thounabase.

GAUTAM. Paibu paidriye. Indu, nang ngahakta ngaikho wa leiri. Tadagidu ei paiba ngamjadrine.

NUPA. Iss! Kari wano Ibungo. Sambatsar nangnaba toubiba ngamlourdouriba jatla? Ibungona haiba tarani, kunni thamjaramge, nang'hanbidaba yade haijaraga. Iyambabu kayarak hanna

lakchakhoge? Lai yekpa asimak heiramdrabadi Ibungona oigadouba phibam asi karino khangde. Loibiro Ibungo, khara thuna loibiro. Houjik eina puduna chatlabasu phajanararoido?

GAUTAM. Hoi, loinaba hotnaba haibaduni. Kaya watli sambatsardi?

NUPA. Tarani mukta ngairene Ibungo, matam leitraba potnine. Ibungobu thajarubadagi asti phaoba photo yaodana pukhatkhredo. Loibiro, loibiro... khara thuna loithokpinaba toubiro Ibungo. ...Adagi laisinamuk kanagi – masisu Ibungona yekpa natra?

GAUTAM. Mani, masisu loidriye.

NUPA. Masina kanaginina?

GAUTAM. Kanagisu natte, eina chumna asum yekpani.

NUPA. Asum yekpa asinanise Ibungona mi oidriba. A'okpa thabak hairabadi chahi ama chang'ido. Kayadi kuire Iyambana Ibungoda photo asi thamjaramliba. Kananabu asti nangadara haidana thamlamba aduna chahi onsinlakle. Ibungogi matou asidi lai yektuna chaba yaroi. ...Se Ibungo, Ibungonabu pairabadi ngahaktanida. Iyambasu madu khangduna changjarakpani. Makhoigi photo sindokpa dukal ama Paona Road ta leibadaine, mamalna yamliba, mana mandriba. Seita, Ibungonabu dukan ama tourabadi makhoigi dukan'kadu lina sini, amatta hingloi. Adugane, Ibungo leikhridraba nupise eigi inao nupine. Ikubok'khoida phiroi nangnaba purakke haidoklamlaba potni. Yamna malhanbiyuko aduga sambru amattangga phajana nambiyu.

GAUTAM. Tadagi inao nupidubu sambru thungbara?

NUPA. Thungde Ibungo, aduda mana heininglaga marak marakta nammi – hera, marak ama sambru namba yamna chatnaramdaine.

GAUTAM. Ha... ha... ha... Heininglaga namlabadi thungbagumbani, keisu kaide, kadaida namsige?

NUPA. Khangde, Ibungona artist ni. Phajagadaba mapham yengduna hekta nambiyu.

GAUTAM. Eina hek pamba mapham haiyura?

NUPA. Kadaidanina?

GAUTAM. Eina hek pamba maphamdi pisum marakta, minasu udanaba, nammi haibasu thokpa.

NUPA. He! Ibungo ama mathong chakhrudre. Kananabu adumna karemnaba hounade. Adudi ei chatchare, nangnaba toubiyuko. Ei ngasi humni leiraga lakchage. Peisa thamjaramlora Iyambabu?

GAUTAM. Thambiramganu. Lenglo lenglo ei yengge.

Nupa thokluraga amuk hanjillakpa.

NUPA. Ibungo, wa amattangga.

GAUTAM. Karinina?

NUPA. Handakki picture asinabu Iyambabu pelhanba ngamlabadi Iyambagisu phajaba, yamna phajaba amattangdi toubiba taido.

GAUTAM. Yamna phajaba haibadi Tada mandrabasu yagadra?

NUPA. Mansu malhan'gadabani, aduga kharadi henna phajahanba tai. Asidanise lai yekpa heiba heitaba hairise. Houjikkalgi, Ibungobudi natteko artist singsina yekpa laisidi isak manbadi hairunu, yengbada kapning'ihe Ibungo... hairure manba pamlaga photo namluchoye. Photo bu pamlabadi karigi Ibungohoi thiruni, natrane Ibungo? Khara semdok semjin tounabagidamaktabu changlakpani. Handakkisibu phajarabadi seita, eigi phajaba ama yektaba yadre. Kuirapotni eisu ningduna leiriba.

GAUTAM. [Noktuna] Ngaikho Tada, Tadana manba manba, phajaba phajaba hairisibu chahi cham chanigi matungda Tadagi nasak adu yenglaga, kanana malli mande khangbidouribano?

NUPA. Adunabu phajahallu hairisini. Chahi cham chani lan'khrabudi icha isuna maraina khurumjagani. Matam adudadi lai'oiradabani, adudi hangchitsi lakchageko.

GAUTAM. Hangchit laktrabasu yaida. Tarani haiba ase matam yamna sang'lida.

NUPA. Hera, chahi ama thamba phaobada matam tellabada taranina henna sanglabara? Asum tourabadi Ibungokhoigi karabarse kuidou mande.

GAUTAM. Phare phare, lenglo lenglo, ei nangnaba toujage.

NUPA. Adudi chatle Iyamba, warouba yadeko.

[Nupa thok'khiba]

GAUTAM. Huh! Manasu takpa sari. Makhoi asina eibu onthokna wahan'khrehe.

INDU. *[Yamna tapna]* Interview haibadubu chatkadouribara?

GAUTAM. *[Saona]* Ei chatloi. Ei mina yanaba paokhum piba heite.

INDU. *[Ningba kaina]* Adudi eisu chatlage.

GAUTAM. Ngaikho, chatkinu – ngahaktang ngaikho. Numit asi asumna loisinba hounade, pamudra? Isei nungsiba ama sakkhige, takho. Ngahakta leikho Indu, ngahaktanida.

INDU. Konna nongma tarage. *[Indu thok'khiba]*

[Gautamna mana thok'khiba adu mun'na yeng'hou'i. Ngahak churup ama chamduna thongnao mapada leppi. Khang'houdana taphing taphing churup adu langthokkhraga thourida yalliba apron adu litsinduna brush paiduna loidaba ayekpa lai yekke hotnaba. Ngahak leiraga brush adu thamlaga magi phamungda longkhak longna mamit uisinduna hippie. Pakhang ani changlakpa, marengjumda khao amamam yalli.]

AHANBA PAKHANG. Tamo Tamo, cheplabara?

ANISUBA PAKHANG. Hakchang ngambidraba Tamo?

GAUTAM. Huh.

AHANBA PAKHANG. Eikhoi lakchare. Keidourage matam chadana cheplibasibo, ngamdrabara? Ngasibu lengba ngamloidouriba jatla?

GAUTAM. Nakhoi chatlo, ei ngasi chatlaroi.

ANISUBA PAKHANG. Tamo yaodana eikhoina keidouna chatlunege. Hakchang ngamdraga nongma chatlaga loire. Eikhoi leijakhini. Tamogi kari kari darkarno toujaramge. Daktarga kouba tarabasu koujaramge.

GAUTAM. Ei nade, nakhoi chatlo.

AHANBA PAKHANG. Tamo, luk'ka harabara?

GAUTAM. Chade.

AHANBA PAKHANG. Iss, thenglene; oh, nang amukta tiffin carrier ama puraga chak lourugera?

GAUTAM. Lourunu yani. Nakhoi chatlo; ngasidi ei chatpa ngamlaroi.

AHANBA PAKHANG. Ngasidi Tamona numit pibibani. Madi office suti phaoba louraga laklibani. Hakchang keidoudrabadi ngahak lenglusi. Chathoklaga maraina phajagani.

ANISUBA PAKHANG. Tamo, adagise loithokpiroba. Masi loiraga one man exhibition touthoksi. Eikhoi loina thourang toujage. Aduga Tamo, Tamodi machu sijinnaba ase onthokna kibikhidreda – eikhoidi jut chanaroidra khanbada khut thaba suk'ya yade. Machu asibu karambaga karambaga thangnaraga jut chagadage? Masigi maramda iba lairikka leitra?

GAUTAM. Ei khangde. Mahousada hangu, maraina takcharakkani. Asuk yamna pairiba kurakki masada natei chadaba color combination urabara? Eingonda hanglakkanu. Yengba tallaga lairik leiduna parucho.

AHANBA PAKHANG. Eikhoibu abstract art asina keidoungei tambigadouriba Tamo? Houjikkal asidi abstract art heitrabadi lai yekpa kounadre.

GAUTAM. [*Khangsao saorakpa*] Tut, adubu tamlaga heiba potla? Madu ei tambiba heite. Kabita iba tamnaba school lingkhatli haiba tarabara apang?

AHANBA PAKHANG. Tamogi adagi abstract asi yengbadi nungai haibabu khangbadi wakhreda, asibu karinone?

GAUTAM. Yengba nungairabadi khangdrabasu phare. Madu khangbadagi henna khanglabani. Nangbu khangnaba yekpa natte. Kadai, yengge nanggi sketch.

[Animak haraona khata pisinba]

GAUTAM. [*Ahanba Pakhanggi khata yengduna*] Yamna phei. Pensil piyu. Che piyune!

AHANBA PAKHANG. Eigisida hekta yekpiyu.

GAUTAM. Huh, ei nanggida khut tharoi. Atoppa che ama piyu. Sketchta hanna makup mata hotnaganune. Mit nakong mannaba hanna hotnagadaba natte. Ma'ong... ma'ong hanna yeng'une adugi tungda detail. Kadai nangi amuk yengge.

[Anisuba Pakhangna lai utpa]

Phongdok'u, nasabu phongdok'une. Yeng'u adagi use, chumna houboi ningbara? Magisu message ama lei, paojel ama yaori, madu karino nangna tagadabani, nangna khanggadabani, eina takkadaba natte.

AHANBA PAKHANG. Aduda Tamo, technique heitanadi pang'yek yekpa yadabanina.

GAUTAM. Techniqueti tamba yaine. Adubu nangi feeling, nangi ithildi kanadagi tamdouriba? Madu nangi sarukni. Kirunu, karimatta kirunu. Nang artist natra? Karigi kidouriba – karino nangna taribado, karino nangna uribado, madu nanggini. Art techniqueti pambeini, khanglabara? Tao, makhoina hairibase – seireng, isei, that musical value, madu ei nakhoida takpa heiroi. Angangna yekpa lai nakhoi urabara? Amukka yenglucho. Yengune yamna yeng'une, eingonda hanglakkanu. *[khang'houdana]* Hei thengkhre, chatsi, sketch toubu thengkhre. Eigi khaodi, oh!.... nakhoibu khara nganna lakpa yadra?

[Khao yansillaga mang thaduna chatpa]

AHANBA PAKHANG. Tamo Tamo, apron adu amukta louthokpiramkho.

[Apron louthokpa amasung harao harao chatminnakhiba]

*

*Indu (Yengkhom Roma), Mama (Aribam Syam Sharma)
Imphal 1966.*

ANISUBA UTPA

Hotel Managergi pothanaba ka macha ama. Phaklangda ahongba lai thetli. Machi amada phamung macha amasu thai – table macha ama, aram chouki amada Manager potheaduna leirammi.

KEINATOMBI. Eigya, Eigya Managerbu leibara?

MANAGER. Karino Iemma? Karigino?

KEINATOMBI. Mapallomdasu hangjarure – pothaba changkhre hai. Sel khajikta thamjaramge toubani. Ngasidi ei khara nganna yum chatchage toubu.

MANAGER. Karino nangbu bhara pikhiba kuidribadaine? Changlak'u phammu. Ngaikho Iemma, tha kayadi sure nangna eikhoigi hotel mangolda potpham phamliba ase?

KEINATOMBI. Tha mapallom surakle Eigya.

MANAGER. Chahi asima pharabadi nangsui mapham ama yengba tai. Bharase nongma nongmagi henggatlakli. Eikhoisu bhara puba ware. Khangledana **bajar dor** – adubu angakpani, bhara henggatpachage haiduna lakpana konggaini. Nangsui khara hengatpa ngambara yeng'u. Adu oiragadi khannasi.

KEINATOMBI. Eigya, eisu tokke khallabani. Potpham phamba ase eisu heining'laktare. Eisu eigi khulda han'ge khalle.

MANAGER. Huh, tok'u haiba natteda nangbu, toubatabu haibani. Uredana nangsui, hotelse mi lakpadi hen'gatli haibabu atangba pot leiduna chanaraktare. Haibatabu haibani, nangbu

chatlu haiba natte. Nangna eikhoigi hotel manggolda potpham phamba ase eikhoigidi potsit yamna hen'gatlipotni. Adubu karigino eibu thibadi? Cha thak'khisidana – Tomba, Tomba!

KEINATOMBI. Haibirunu Eigya, ei cha thakchade. Senpham amatta sengdokcharamge haidana lakchabani.

MANAGER. [*Hotel lomda*] Yarehei puraktrasu.... Karigi selno, nangdi nongmata eikhoigida cha kap ama phaoba lemna thakhidri, karigi peisanone?

KEINATOMBI. Eigya, nahal lai yekpa Tadaduna tolli haiba sel adu kayano – mana hairammi.

MANAGER. Lai yekpa haibadi?

KEINATOMBI. Eigyagi hotelda hek hek chak chaba lakpa pakhang lai yekpado. Magi peisa khajikta thamjaramge toubani.

MANAGER. Oh, angaobado. Ngaikho, amukta yengkhige khatada. Mahousadi amukta sel tondabani. Handakti kuire sen pidaba, keidourabano khangde isuk sukthana ui. Matoududa nungsidabasu ngamdedo. Eigi hotel asi magi lai yekphamni – ada mayai kada thetliba achouba lai asi mana yekpani. Kari ningsinglakpano khangde, nongmadi thetlu haiduna eingonda pirambani. Mamal nungmalga karimatta louba natte. Oh, sida leire, lupa 23ga peisa 72 ni! Nangonda pirambara?

KEINATOMBI. Natte... Ang pirammi. Keiyani haiba? Achoiba khara yaore. Waroubiganu Eigya. Amukta chumbra thibiyu. [*Sel piba*] Mangondadi haibirunuko.

MANAGER. Mana pirammi haibadaine.

KEINATOMBI. Adubura, eina ngamloi, thanamganu, nasa chattuna pijou haiba adunani. Ei maga adum tounajage. Magi sel khara tolli.

MANAGER. Adu rasidkadi kanagi mingda? Houjikti kakpa nangkhiroi. Rasidbook ada leihoure.

KEINATOMBI. Yani Eigya konna tourabasu. Horen ngahak leiraga laklabasu lakchage – magi mamingda adum kakpiyu.... Subra amukta yengbiyu sendo.

MANAGER. Heh, thidrabasu yaida – [*Mapanda wa wa langnarakpa*] Eh, karino langnariba asibu... karino Ibung amukta yenglukhige.

[Manager thok'khiba, Keinatombi ngakna yengduna leihouba. Ngahak leiraga mi kharana Gautambu samduna purakpa]

MANAGER. Asomda asomda – eigi pothapham ka asida hekta pusinbarak'u. Thoina sokpa natteda. Ngahak potharaga hekta phani. Iss, eigi kuiraba customer nine. Yamnadi sokpa natteda – thenglamba oiramalle. Ngaihak potharaga hospitalda puba haibaduni. Yarani yarani mayam lengba. Ibemma Tadagi iteng khara pang'lose. Nungsa thirunu keisu toudeda, yamna sokpa natteda – se, nang ngahaktang sanglammu, ei chak sat chathoklakhige aduga phatta phattraga hospitalda puba haibaduni. Ngahakta leirummu, ei sangomka tharakke.

[Keinatombina pirakpa sel ado khomjinduna pukhiba. Gautamna aram choukida mit uisinduna pothai. Keinatombina leptuna lei. Ngahak leiraga Gautamna mamit pangthoklakpa]

KEINATOMBI. Tada.

GAUTAM. Indu! ... Kanano? Oh, nangla. Nangdi kanana haiduna tai? Adubudi nanggi konthongda tarabadi khun'gatpa houneida.

KEINATOMBI. Tada yamnadi sokteko? Karamba angaoba maithakpana touribano, laima phatteda.

GAUTAM. Angaoba mai thakpa natte. Mondrang thousadabagi dosni. Kari... kari haiye nanggi namingdo hekta kao'i.

KEINATOMBI. Keinatombi.

GAUTAM. Keinatombi, ngaktra? Sokpham ilei leitragumladana eina sak utningdraba mapa asimaktada soklei. Masibu bidhigi kari ma'onggi phagino? Aduga, pana matap amagi marup nangna eibu khun'gattuna laikannari. Masisu angakpani. Eh, ei nongmata hangge toubu adubu hekta kao'i. Nangna eigonda hotel dagi thorakpa khudinggi pana matap amamam pijei. Peisa kayadi sure? Eidi matam khara singkhiroi, piba ngamloidouri.

KEINATOMBI. Adubu eina nongmata sing'u thoukhrabara?

GAUTAM. Madu yade, ei migi thoujal pamde.

[TOMBA sanggom glass ama puduna changak'i.]

TOMBA. Managerna sanggom pirak'i, kadaida thammuge?

[Keinatombina sanggom louduna Gautamda piba.]

GAUTAM. Nupamacha, Managerda eina yamna nungaijare hairak'i haina tammu. Aduga masisu eigi billda hapchillu haiyu.

TOMBA. Ang. *[Thokkhiba]*

GAUTAM. Khanglabara Keinatombi, ei yamna thuna inak khullani. Eina yekpa lai mangakhak Delhida exhibitiongi haibadi utpa thakhare. Kanagumba apamba amana loujakhini, soidana loukhini, adudagidi ei wararoi....

KEINATOMBI. Tada nanggi laisingdudi kayadi sitkani. Adugane nangna nongma eingonda utlamba kangtharakpa pukhrida thambal leimanchanba amatang satpa lai adudi eingonda piyuko. Madumadi yonthok lakthok'khinuko. Mamal kaya kayadi haikhi nangna nanggi laido – kaya kayadi sitkani?

GAUTAM. Eigi laigi mamal ei khangde. Ei potki mamal lep'pa heite. Art critic singna... art critic haibadi....

KEINATOMBI. Handoktrabasu yagani Tada, nangna hairaga loire. Eina kari khanggani.

GAUTAM. Ang. Art critic singna mamal son'gani, mamal lepkani. Khanglabara Keinatombi, handakna ihan han'na mapalda eigi laibu mapham pibibani. Aduga nangdi khangloi Keina, eigumba angaobase mapaldadi yamna lei; thawaibu tarabadi maraina leijakhini.

KEINATOMBI. Soidana sitkani Tada, sitpa oisanu.

GAUTAM. Aduga eigi laidi mamal thiba chatpa natte, mapham thiba chatpani. Masimadi nang khang'ngu.

KEINATOMBI. Maraina pamjani, Tadana yekpadi maraina pamjani. Tada nang ase eingondadi mitrangni. Ngasi phaoba eihak nangbu khangba ngamde. Nangna ngangbasu eidi ayamba matamda khangba ngamde, khangsu khangningde. Adubune eisu khang'i, nangdi mayamga manade aduga yotchabigum mibu chingsilli. Masina karigino Tada?

GAUTAM. *[Noktuna]* Madu nang yamna khangninglaga nongma takpige.

KEINATOMBI. Eibu pokpa ipado yot sui. Eina piklingeida yotchabi ama pi, madu eina paiduna sannei – eina kaya ngak'khre, yotchabiduda yot machetna chensin chensin nappado, adubu Tada yotchabidi mamal yamba dhatutabu chingsilli – eigumba mamal leitaba kaosingbudi karigi chingsilli.

GAUTAM. Kanana hairiba nangbu mamal leite. Keinatombi, wa ama hang'ge, nangbu karamba ichaoda taotharakpa kaosing marakta yaoba melei charongno? Nangna asida pana yoliba asina karigi?

KEINATOMBI. [*Nungsa mapi hon'duna*] Nangna hangba asumna kanamatta hangkhide – adubu ei isadi itat tattana hangjei. Tada, eina nangbu hek ubadagi yamna nungsi. Nangdi mayamga manade. Karida khennariba adusu ei khangde. Nangna houjik hangkhiba wado atenasu hang'i, hangdaba natte – adubu makhoina hangbadi tabada khoidou saogatli, khudakta sining'i. Makhoina hangbadi mamal tiknabadouna hang'i.

GAUTAM. Aduga eina hangbadi?

KEINATOMBI. Nangna hangbadi ngaktuna hangba malli. Ngasidi Tada, onthok onthokpa wa yamna ningsinglak'khreda. Eikhoigi lamdo loubukna isang sang'ido. Asangba chingmaiga asangba nongdolga samnaboi ning'i. Yamna phajei eigi ipam lamdo! Uyung machana kungna yenning chong'iba, kangphal melleina chingmai than'na satpa matam ningsing'ngak'i ngasidi. Tada, nongma eisu mi amabu nungsirui. Magi matung induna karak'i – nakhoigi mit thambam khangdaba sahar asida. Adubu madi mangkhi... eina adum thiba khangde. Nangna haigumladana, kaosingdi hanggatna taoba ngamde... ichel tung'inna taothakhibasu yai aduga, eidi, akangba urada pan'duna hing'li. Eina nangbu hanna keidouna thengnade. Tada, ising ichao urabara? Kaosing mayam mayam taotharakpado.

GAUTAM. Huh! Angakpani. Nangna eibu mihouhalli. Houjikmak nanggi natung in'duna nanggi lamduda chatning'i. Adubu Keinatombi, eikhoidi kaosing marakta thambal satpasu thengnei. Toklasi warounu ei lalle. Eina kadaidagi nangbu onthok onthokpa wa ngakta ningsing'halle. Oh, wa amaga, nanggi lai ado loidri. Nongma yumda leirammu, ei purakke.

KEINATOMBI. Nang eigi yum khang'gadara?

GAUTAM. Khang'gani, nangna nongma nayumdagi thorakpa ukhi – ei khang'gani – ei nongma lakke, ngasidi ei chatlage.

[Hougatpa]

KEINATOMBI. Tada, pharabara? Chatpa yaragadara?

GAUTAM. Uh, phare.

[Thokhiba]

*

*Gautam (G. Robindro Sharma), Keinatombi (Medha Devi)
Imphal 1966.*

AHUMSUBA UTPA

Ahangba leikol.

Numit yungba matam.

[Satra aniga Gautamga lai yeknaba canvas, canvas standna chingba puduna alak'i.]

AHANBA SATRA. Tamo, kaya lapna lengkhini. Aswaida asum phamlasira! Yareda sidasu.

ANISUBA SATRA. Eisu haiba ngamdaduna tourabani. Asida asum phamlaga hekta yeklasida.

GAUTAM. Phei, asida hithangpham oirasira. Potchei thammu.

[Potchei thamba]

Nakhoina khangdaduna tourabanine, mapham asi eidi itat tattana lak'i. Adunani heinaraba eigi khongna matomta mapham asida lakliba.

AHANBA SATRA. A'oiba Tamo, asida leiredana sketch toubagi chap chaba maphamdi. Adagi uribase Cheiraoching'gi chingsang natra, nongsu churi malle, nungsa mangalda nonggi mari chentharakpasu uri. Arappada kariba meikhu asi ubibara Tamo, asum asum mut'thakhare.

GAUTAM. Ui, yek'u, ngambara yeng'u.

[Anisuba Satrada]

Hei, nang nattara isei hei haibado. Isei amattang sak'u, tasi.

ANISUBA SATRA. Sorok mayadabu Tamo, mina angaobani hairoidara?

GAUTAM. Hairoi, sak'u. Sakta sak'u. Yeng'u yeng'u, ada ucek ama usada tongduna khonglise, asisu sorok mayadani, kanasu keisu haide. Sak'u sak'u.

AHANBA SATRA. Sak'o, sak'o. Tarasi.

AHANBA SATRA khara lapna phamduna sketch toubagi thourang toub.

ANISUBA SATRA. Adudi sakchare.

ISEI

Thetkhibadai nangna nongma samjida

Sanamachugi leihao leiren

Natung in'khi tumin tumin nanggi

Khoimu ama lonna lonna.

Haihou'i eina wahei kaya

Mikup khuding chahichupna

Chiklaba nungthil kaya eina

Khan'khi nangbu ningsing ningsing.

Nanggi samlang leichil lakta

Muna yeng'i leirangna eibu

Maithiraba nungsi meichak

Chak'houre eidi ahoinana.

[Gautamna asum isei tarambadagi hougattuna isei nganglak'i.]

ISEI

[Ekla boshe hero tomar chhabi]

Phamduna nadom, yengjou, nanggi saktam yekle ngasi basanta machuna.

Samjireida khoi'hi mihoujana khoimu ama ngang'larine ngang'li chirol touna.

Manglomda leingoi torban pakna kangla turel chelli ichel tapna,

Wapal marum nanggi phiji souhumda hourakli ipom.

Luple nanggi ingla mit'sna ani urum langle umanggi sumangda

Kurak mapei tinba maphamduda machu chairi nungaiba kumeida.

Olang malangda loiraba leirang leihao leiren

Amamam oina nakhong'yada kenduna tari tari haraohanduna.

Hidenyada nikliba jhao'thakta tongli chekla iseida tathakna

Nongdongna chaithei una haidoktuna nanggi tampakta sana khujok khujok.

Umang lambida kana chatkhri tamna – bangsi tengtha tung'hanna kouba surna

Nangbu koina malangda leina leina koirine kaptuna.

ANISUBA SATRA. Tamo, lai yekpa tokpiro. Iseidum toubiro, phaoni seita.

GAUTAM. Iss! Mang'ledana eidi. Heloi amagi sareimaksu khangba wabada amamuk puja toubu.

[Ahanba Satrada]

Hei, nangdi iseiga heitra? Nang ama tumin tumin. Ngangbaphaoba heitra?

AHANBA SATRA. Eidi karimatta heijade.

GAUTAM. Lao dudi, sida changsillak'u. Yengge, nakhutta mihul kadi hullidana.

[Nokpa]

Ngasidi lai yekpa toklasi. Houjik mood leitare. Isei amaga sak'khodana?

ANISUBA SATRA. *[Ghari yengba]* Tamo.

GAUTAM. Keidoure, miyat surabara?

ANISUBA SATRA. Lai yekloidaba leirabadi leng'lasu. Chak chaba matamsu oire. Ngasi asuk thenggani khangdabanina tiffin su puraktare.

GAUTAM. Nakhoi chatlo, eidi watli. Nangdi? Nangsu chatlagera?

AHANBA SATRA. Eigisu thabak ama leihou'i. Yarabadi ngasidi Tamosu leng'lasu.

GAUTAM. Nakhoi chatlo, eidi watline. Thabak? Thabak? Nakhoigi thabak asida leitrabadi khara phanida!

AHANBA SATRA. Pot mayamsidi kamdouba?

GAUTAM. Eina iraina pujani. Nakhoi yaodrabadi eibu chat'thoktaboi ningbra, chatlo eina thokpa toujage.

AHANBA SATRA. Aduda nungaitedana Tamoda leihouba.

GAUTAM. Kanana hairiba eibu itomtadani. Eidi lai khara yek'houkhini, houjik chatpa yadri. Eina wasak'khiba lei.

ANISUBA SATRA. Adudi eikhoi chatcharageko. Waroubinu Tamo. Keidoungi amuk lakchou haibage?

GAUTAM. Lakningba matamda.

[Satra ani thok'khi. Gautam isei ngangduna leihou'i. Khanghoudana lambida Indu chatpa urak'i.]

GAUTAM. Indu! Indu! *[Chen'khiba]*

[Ngahak leiraga Indubu chingduna purak'i.]

GAUTAM. Ngaikho se, ngahakta ngaikhose.

INDU. Please Gautam. Ngaosinnanumi. Houjik ei thabak ama leiye, matam leitre.

GAUTAM. Ngahakta phamkho laose. Karigino nangna eibu una una usinnadriba?

INDU. *[Nokpa]* Ui'e, adubu thabak leirisidi....

GAUTAM. Iss, thabak... thabak! Asidi thabak natra? Nangna eigi nakta phambasidi thabak natra? Nangonda natrabasu eingondadi achouba thabakni. *[Induda yengduna isei saklak'ij]*

ISEI

Samjireida khoihi nihoujaba

Khoimu ama ngang'larine – ngang'li chirol touna!

Phamduna nadom yengjou nangi saktam

Yekle ngasi basanta machuna.

INDU. Se Gautam, tok'lose, mina angaoba oiraboi ning'lani. Masi public place ni. Nang asi onthokna natei chadedako!

GAUTAM. Eikhoidi public natra? Haijasanu. Indu, karigino nangna amuk amuk hek hek eingondagi lapna chen'khribase? Chat'khigadaba leirabadi surgi lipun hanna thadat'lammu.

INDU. Karino nangna ngasi tourisibo? Drama dounaga tourisibu?

GAUTAM. "Your laughter is a song whose words are drawn in the clamor of tunes, a rapture of the odor of flowers unseen; it is like the moonlight breaking through the window of your lips when the moon is hiding in your heart. I ask for no reason, I forget the cause! I only know that your laughter is the tumult of your insurgent life."

INDU. Gautam, tok'lo ok'lese. Nganggi canvas loirabra? Ngasaimakhei ngaodunata leirabara? Nang eingonda nongmada lai ama yekpa loigani haina wasakpadai. One man show touni haiba kaorabara?

GAUTAM. Kaode, nang ngahakta phammu – ei minute mangada loithokke. Se, mit uisillune. Nangna namit pangthokpada loirange. Amata haiye, nangnabu inakta phamlabadi – I will draw a thousand pictures on my internal canvas.

INDU. Gautam, ei ngasidi chatlage, horen lakke aduga nanggi isei tarage. Saonu ei thabak leiduna toubani. Lai ama loiba ngambra yeng'u. Exhibition toudaba suk'ya yade.

GAUTAM. Nang horel lakti lakkaniko? [*Indu mangak haiduna lakani haiba*] Laktrabadi eina laktuna nakhoigi konthongda isei laona laona saklani.

INDU. Hoine hoine.

*[Indu chatkhiba, mana chatkhiba maikeida Gautamna yengduna leihouba.
Khang'houdana inspire oiraba migumna drawing stand pan'khattuna lai yekpa.
Ngahak leiraga Keinatombi chang'lakpa.]*

KEINATOMBI. Tada, nathanta keidouriba?

GAUTAM. [*Hanna yengduna*] Hei nangdi kadaidagi?

[Lai amuk yek'khi]

KEINATOMBI. Karino yeklibadubo?

GAUTAM. Pang'yek yekpanida. Loiraga khanggani. [*Nokpa*] Nanggumba lambi chatpa mi ngak'han'ge toubani. Phammu.

KEINATOMBI. Ei phamlaroi. Pana yaori chagera?

GAUTAM. Kadai.

[Pana piba]

KEINATOMBI. Tada, nungaijarinidako, ahangba mapham asida natomda phamduna machu sangduna sanaribado. Nangna toubas asisu eidine pangphata phajei nangna machu teibado. Eidi yengba onthokna nungaikhre. Nanggi nakhutna haibado wa ngangliboi ning'i – kuchuphaoba pallaboi ning'i... Eidine punsi-chuppa nangna lai yekpa manakta phamduna lenba ngamganido.

GAUTAM. *[Noktuna]* Shabash Keinatombi! Eina nahal haidra? Nangdi kaosing marakta satpa thambalni – adubu ngasidi khang'le, nangdi charang patta satpi sanagi thambalni.

KEINATOMBI. Tada, eidi nanggi punsi asi onthokna pamjei. Nanggi punsi asiga onnaba yagani hairabadi ei houjikmak siba ngamgani.

GAUTAM. Adubu Indunadi eigi punsi asi pamde hai.

KEINATOMBI. Indu haibadi kanano Tada? Nahalsu nang naringeida magi maming pan'khi. Kanano mabu?

GAUTAM. Lei amakhak.

KEINATOMBI. Nanggi kananina?

GAUTAM. Kanasu natteda.

KEINATOMBI. Adudi karigi mana nangbu pamdriba?

GAUTAM. *[Khangna yeng'khatlaga – khajiktang nokpa]* Masigi wasi tok'lasu. Nangbu kadai chatlibano?

KEINATOMBI. Ngasai haibaduni Tada. Yumda chakchaba han'bani. Eisu ngasi nangga unnaba yai haina maning'i. Ngasi nongma ninise nang kadaida chak chai, hotel dasu lakte. Eina managerda hangbadasu lakte hai. Eidine nanggi pana khaktuna thammido, aduga nangdi sulaksu lakte. A'oiba yeng'u nangna pana chakhidaba numitto eigi potsit phaoba watli.

GAUTAM. Keinatombi, nangbu ei yekke, lengganu.

KEINATOMBI. Karamna, asum hainara?

GAUTAM. Namaido somda... *[Chang'sinduna mamai sembiba, amuk handoktana phammi amasung lai yek'i]*... Keina, eidi nahanmakhei khangde nangdi yamna phajeina. Van Gogh hoi uramlabadi ngaogani, nangsu phaogani. – Ihe, chepna leiyu, ngahaktani kuiroi. ...Chatlagera, thenglabara?

KEINATOMBI. Yani Tada loithokho. Ei ngaige. Nangna yekningba makhei yek'u, ei leikhige. Ei karimatta wade. ...Eigi laisidi nang keidounani, nayumda thet'khadara? Amadi eingonda piyuko. Ei yumda mingsel challaga thet'ke.

GAUTAM. *[Lai yekpa toktuna]* Nang chak chaba chatpani haibadai, chatlo yare.

KEINATOMBI. Ei chak lamde. Yek'kho-o, ei wadeye.

GAUTAM. Ngasidi toklasi, theng'le. Eigi lai asi loidaba yade. Ei nongma nangi yumda lakke; nang leirummu. Masidi sketch ni, nangna loubada nungairoi. Ei lai oina yekthokpige.

KEINATOMBI. Adudi keidoungei lakkani?

GAUTAM. Lakkene nongma hekta. Nang chatlo ngasidi.

KEINATOMBI. Nahansu nang lakkani hairaga hekta lakte. Hangchit lak'uko.

[Keinatombi chatkhiba. Gautam lai yektuna leihouba.]

*

*Indu (Yengkhom Roma), Mama (Aribam Syam Sharma)
Imphal 1966.*

MARISUBA UTPA

Indugiyum. Numidangwai.

*[Indugi mama chouki amada phamduna leirammi. Maithongda chinta amasung
ngaingamdabagi khudam. Hougat'tuna amuk hanggat handa chatli. Kanagumba ama lakpa
uduna thuna choukida phamlaga khabar pai. Indu chang'lak'i. Thabak chat'thoklubagi phijol.
Ka adu imam mamna uduna mei ama thanggatli. Ka adu ngal'lak'i.]*

INDU. *[Noktuna]* Mamo, amambada khabar paba uribara?

MAMA. Oh Indu, kadai chatluriba asuk thenglabaphaoba?

INDU. Mamo, khara thengdok'khre. Gautamga thabak ama chatminnarubani. Yaradra
thangmeise, amaga thanggatkhora?

MAMA. Yarani.

[Indu chatkhige toubu.]

MAMA. Indu, ngaikho. Wa ama ngangnakhisi.

INDU. Yamna kuiba wa natrabadi horen chak chaba matamda ngangnarasiba. Ei parikhagi
che mayam ama yengdouba watli – kaya athuba natrabadi ei changkhrage.

MAMA. Houjik hekta loithoklasi, nanggidu konna tou.

INDU. Handakki head mistress asidi michabi ni. Karimattabu haidok haijin yadene.
Kananabu asuk strict oiba head mistress leiromloi a'oiba. Masada karimatta sympathy leite.

MAMA. Nakhoi mayamda sympathy uttuna leirabadi kadaidagi thabak chat'thaba
ngamgani? Phammu, wa haige.

[Indu manakta changba, maithongda nungsathibagi khudam.]

INDU. Mamo, ei thabak asi toklagedo.

MAMA. Eidi nangbu thabak tou haikhidena. Nangna pammi haiduna toubani – adubu niyom
khangba heinadrabadi tokpa taredana.

INDU. A'oiba ei tha ahum mari leiraga toklage. Ei yamna heinaraktre. Nangna khangdaduna
toubani – magi makhada thabak tougadaba oja nupi tang'i.

MAMA. Toklodana aduga. Tha ahum mari ngaidrabasu houjiksi hekta tokpa yai...
ngaigadabagi marambu leitene.

INDU. Houjikti yadri, ei sel khara chil'li.

MAMA. Tha ahum marisida nang kayam tan'gadouriba?

INDU. Yamloi. Adu oirabasu. Mamo, wari kon'na sarasi; ei thabak loithok'lukhige... Iss
yamkhredako che mayamse, loibabu ngamgadra?

MAMA. Ei pangbigene nangi chedo. Wa ngangnakhisi.

INDU. A'oiba Mamo, pangbigera? Nang asi onthokna phakhredako. Adudi kari wano hairi. Ei
wai sangna taba yare.

MAMA. Nang Gautamga kadai chatluriba?

INDU. Magi rang'ka leiminnaba chatlubani.

MAMA. Mabu matomta pot leiba heitra? Nangbu amuk chennaribadi karigi?

INDU. Mamo, madi matomta karimatta touba heite – adunabu waribani. Mamo, nang magi anouba masterpiece urabara? Iss, onthokna phajakhre – masimadi soidana phaogani – mangonda nongma puhallak'e.

MAMA. Ei chattuna yenglubasu yaida. [*Sakpham hanjanduna*] – Indu!

INDU. Kari haige?

MAMA. Gautam houjik kari touri?

INDU. Kari touri haidi, lai yeklisidi.

MAMA. Madu natte. Mahak hingnanabagi kari touri... thabak ama touni haina takhi aduna kamdoukhraba? Touba hourabara?

INDU. Madu tok'khre, yannakhidre.

MAMA. Kanana yadriba. Loubidrabaro?

INDU. Natte Mamo. Gautamna yadabani. Makhoidi louge ha, mana interview yao haiba yadare.

MAMA. Karigino yaningdribadi.

INDU. Madu ei chap chaba khangde. Thabak touba asi ma kaya pamdamalle.

MAMA. Mana pamlibadi kari? Mingonda depend touba asira?

INDU. [*Tapna*] Exhibition ama touge ningmalle... masi loidanadi thabak kaya touningda malle – ngamsu ngamloi; madi nongmada canvas ama loinaba hotnari. Masisu yamna chaoba thabakni.

MAMA. Magi exhibition asigi expense nakhoi khanglabara? Sel yaodana ilai laina touba yadabani. Lakha aphaba artist su oisanu, khusil chumdrabadi karimatta kanaba phangloi – maphamsu khan'gadabani. Touning'i haidana mapham amada hek touba yade – karimatta kanaroi.

INDU. Madi kanaba kannadaba thoina thide. Utningduna toubani.

MAMA. Kannaba pamdrabadi karigi exhibition utning'iba?

INDU. Mamo, madi karimatta yadabani. Ayamba... eina...

MAMA. Pharene, nangnabu insillabasu amanabu insillabasu masigi practical side nakhoi khannarabara? Nangna khara haibiba yadra – maga asuk toina unnababu ngang'nadara?

INDU. Magi satrasingnasu pangbigani – eisu leiri.

MAMA. Adugira tha ahum mari sen tan'khini hairibase. Nangna toubana dan ma lou haiba yarabara?

INDU. Dan natte. Eina chumna pang'ge toubani.

MAMA. Oh! Nangna chumna pang'ge toubada mana chumna lougadouribane... Idiot, masi phaobadi mahak touroidabani. Nangna hunba asinanidana mana thabak tou hai yadribase... Huh! Nangbu suhallaga ma hingge sinine. Indu, nang magida chatpa yadre tok'lo. Eikhoi khwaigi khara yeng'u nangi yengdrabasu. Nangna karigino magida hek hek matam chadana chatliba? Nangbu angang'la? Madi keidouna lakte? – Sangde, artni haibadura? Dan natte chumna pangbani... masimadi siraphaoba touroidabani.

INDU. Mana nongmatta eingondagi niba natte. Eina pige ningbani.

MAMA. [*Asaoba khamjinduna*] Phare phare, tao wa haige. Kuirabani nangonda haige haige ningba. Nang Gautamga yet'sinnaba asi khara thadok'u. Nangna handokpa tabani. Eisu mabunungsidaba natte. Eini mangondagi genius ase ihan hanna khang'lakpa, thajou. Ei magi well-wisher ni. Nangna khanglamdabasu yai, eihakni – mabu art schoolda thanaba maru oina hotnakhiba adubu nanggidi ei khandaba ngamde. Ei yamna munna khang'i maga nangga pik'lingeidagi loinarakpangi wari. Madu chat'thage asinine nakhoina khalliba! Madu matang hen'khre – madu yadre. Houjik nakhoi migi mit'yengda pakhang-leisabini. Adugi mathakta nakhoi mini, nasabu namthak toubana ngamloi. Ei khang'i ngangna mabu... ah... ah... admire tou'i adubu Gautam artist ni. Ma nangonda lona piba ngamloi. Aduga nangdi artist natte. Masimadi nang kaoroidabani, nangna lapthok'houbana chumgani.

INDU. Mamo – eigi punsi marang kaidaba yai adubu maga yennabadi ngamgani.

MAMA. [*Noktuna*] Madu yamna phajaba sahyagi wani adubu punsidi madu yade. Nangi sahyaga mang'khini. Nakhoi khudi thidri, khudi thiba numitta khang'lakkani mi'oibagi hakchangse luna tongna sabani – isu thokpani.

INDU. Mamo –

MAMO. Takho – nanggi nama eigi ichaldo eigi yumsida sikhiani. Nangbu pikna hundok'lammi. Numittudagi nang napagi mayum masak khangdri. Indu, nanggi namado yamna nungaitana sikhi. Masu tung-mang yengdana eikhoi pumnamakna khamba yadana chongsillubani adubu maithiduna handok'rak'i. Magi warise nanggi punsida ei amuk hanna thok'hanningde. Nang eibu lanna louganu.

INDU. Adudi ei keidouni, nang haiyu ei keidouni?

MAMA. Thouna, thounadi khittang phaba tai. Masidagi handorakpa ase araiba natte khang'i adubu be practical, Indu, nang eigi wase taning'lamloi khang'i adubu ei wa ama hangge – nangga Gautamga kari lepnare? What have you decided? Keisu lepnade? Adudi karigi? Tok'lo, asum haina chat'thaba suk'ya yaroi. Nangga maga noina khangnarakpa pakhang leisabi oiramlabadi eisu mi khwaina hainabadouna – ngaikho, yengkho, nabuk leppa ngambra yeng'u – hairamgani. Adubu nakhoigisidi madu natte. Asum sangthakhini aduga loisinphamdi khangdaba! Nakhoi nasana phaoba! Khangjade karino nakhoi tougadaba. Tok'lassi, ok'le, nang amuk khalluranu. Nanggi punsigi ma'ong ama tanaba ei semge khalle.

INDU. Mamo, atoppa punsi ama ei heinadou mande. Ei heinararoi Mamo, ei heinararoi.

MAMO. Heinararoi! Karinina nangna heinaribadi – mana asum awangbada kaba, nangna asum lupthaba asira? Indu, jagatta thangmei makhong darkar oi khang'i – adubu nangbu makti oihaningdedana. Nang Gautambu thadok'u. Mana karisu nangbu punba leite, nangtana yet'sinjabani.

INDU. *[Kapke toubu]* Ei keidouni khangde, ei khangde.

MAMA. Pharene, pharene. Yamna laiba wa ama hairage. Nang mangonda hang'u ma kari pambage hekta hang'u. Yade channeinabadi.

INDU. Madu ei ngamloi.

MAMA. Adu oiraga eina hangba tare. Phei ei nongma unnage.

INDU. Mamo, nang mangonda karimatta hairunu.

MAMA. *[Wana nungsa mapi honduna]* Indu, eina lanba amasu leikhare. Ei houjikta ningamlaktare. Nangbu eina matam chana paotak pihoudare. Encourage bu khara

toukhrabara haina chingnare. Ei soikhre... nanggi nama leitangeidagi eigi nanggi nama napa oirak'i adubu namagi sarukti ei piba ngamhoudramalle. Aduga asimadi khang'u, namagi punsido ei nangonda amuk yengningde. Thajou, ei Gautambu yengthiba natte. Eisu mabu nungsi adu oirabasu nangnadi helli. Nangbu khamba tabani. Nang luhongba tai. Nanggisu normal life ama leipham thok'i. Ei yamna khallaga hairibani.

[Indu kappa]

...Phei, ei matam pige. Nangna toubada ei amukta thing'laktri nattra? Adubu nangna mei paidana sannarabasu eina asum tuminna yengduna leigadara? Phei, ei ngaikhige, nang hang'u mangonda. Nangga maganabu leplaba, chatkho with all my blessing – adubu ei ki Indu ei wadaba ngamde.... Oh nang che yengni haibadai? Lak'o ngahak sanglingeida pangbirage. Lak'o changlasi.

[Changminnakhiba]

*

*Indu (Yenghom Roma), Gautam (G. Robindro Sharma)
Imphal 1966.*

MANGASUBA UTPA

Gautamgi ka.

Nungthil pung anirom taba matam.

[Gautamna Indugi portrait yekpa loiduna makhut hammi. Mama chang'ngak'i.]

MAMA. Exhibition di houjikna houredana Gautam.

GAUTAM. Mamo leng'sinbirak'u. Phambiyu.

MAMA. Ngaikho, konna phamni. Nanggi painting sing'asi hanna yeng'khige... Um, asinidana, artist oirabadi nasabu mayamda khang'han'gadabani. Nanggi works mayamda utkadabani. Oh, masina Kangla? Very good asigumba ariba potsing asi yektuna thamhouba yamna phei. ...Eh, Indugi portrait amasu yekpiredana... Phare phare. Gautam, eisu nongmatta lakke toubani. Nang exhibition touni haiba Induna haiduna ei tai. Ngasidi tha'oina matam kaiduna yengba lak'labani. Lao sida, wa ngangnasi... exhibition di keidoungei?

GAUTAM. Thourang ayambadi loisillak'le. Color sketch macha khara mount toudouba watli aduga Delhida lai khara exhibitiongi chatkhri. Masibu hallaklabadi hekta toujarani.

MAMA. Yamna pheiyamna pheiyamna. Nangbudi Indunabu henna haraokhrene. Eibu nanggi lai yenglude haiduna mahakna saobana mahani. ... Barton'kadi khara tounidana?

GAUTAM. Naksillaklaga tourabasu toujage.

MAMA. Barton toudaba yade Gautam! Aduga Mamadi artist makti natte adubu advice amadi pige. Barton toubamatamda misak khanna tou. Matik chadaba bhabokta utlurabadi heiyeng pheireng tureng hairaklaga khoidou saogattuna tokkani. Invitation tharamdaida eingonda khanghallak'u. Eigi marup art masak khangba khara lei – makhoi aduchit'thaba yade. Heiyeng naksillaklaba matamda eigondagi maminggi list lou.

GAUTAM. Phani Mamo loujage.

MAMA. Gautam nanggi khanglamdaba yai – nangna piklingeida eikhoida sannaba lakpada meitanna laiyektuna sannei. Matam adudamapaldagi lakpa eigi marup amana haikhi – Angang asi mang'handabana phattra? Eini, nanggi ahal lamanbu nangna art school chatpada yahannaba hotnakhiba. Einingunngaire, eina nongma asa toukhibado ei houjik udoure. Aduga Gautam, kharadi waba tai, kharadi suffer toubatai. Eikhoi khwaina nungaibani khalliba punsidagi artist ki punsina khara tonganbadi masana tabani. Phei, kanna hotnou, karimatta chingnaganu. Adu nanggi exhibition asi yeisinbakadi yararoidra? Kayamuk khudong chararoi?

GAUTAM. Kari yadani. Mapaldagi laisingdunabu thuna hallaklabadi thujinbasu yabayai.

MAMA. Oh adunadi areppa haibadi yadrene. Iss! Khara yeisin'hanningbanida, Indusu nanggi exhibition asiginombalikpa yaojaba ngamnaba. Mana chatringeisida thok'hanningbani.

GAUTAM. Indubu kadai chatkadouribage?

MAMA. Oh, eikaorure – masigi wa asi eina ngonda tamdrimalle. Gautam, Mamagi khwaidagi awaba ama lei. Nangsu khanglibaduni. Indu maraibak thiba angangni. Magi mama leitemayum leitema magi sagei natei masak khangde. Mabu eina nungsiba asi yennakhrani matagum isornasu eigi icha pide. Madugidamakti Mamagi nungaitaba keisu leitema eina wabadi Indubu mapham chana thanamba ngamloidra asitani. Houjik madugi potlum adukokladra ning'le. Indubu eithajakhre. Magi luhongba asi handakki Panchami asuwaida oirabayai. Pheineko?

GAUTAM. Phei Mamo, yamna phaba wani.

MAMA. Adu nakhoi khwaina iteng panggadabani adu natrabadi asuk chaoba thabak asi ei itomta karamna pangthokkani. ... Gautam, Indu maraibak thiba angangni, masimadi nakhoi khwaina ningsingduna mabu nungsibiyuko – nangga tannagadaba wa amana, Indu asi Mamana yokpada khara soikhre. Ma khara ketok'khre eina haibada indaba angangdi natte. Adubu kibadi eina luna toumankhibana ma punsida awa anang khangba ngamloidra haiba asini. Mabu kouraga nang advice khara tou – Mamabu ningba kaihanganu haiyu. Madi pisak piklingeidagi nangi natungda indana lakpani – nangna haibadi ma soidana lougani. Adunadi exhibition asi magi luhongbagi mamangdadi natrene?

GAUTAM. Madudi nangdou mandre.

MAMA. Iss, nungaiteda. Phare thourang loisallo. Eikhoi khwaisu leiridana. Phare Mamasu hallage... Nongbu chudourimallene.

GAUTAM. Phani.

MAMA. Oh, wa amaga. Nang eigi wa ama ngakpa ngamgadra?

GAUTAM. Takpiyu.

MAMA. Gautam, ei Indugita Mama natte, nanggisuni. Nang eibu atoppa ama oina louganu. Karigumba exhibition asigi expense watlabadi nang eigonda haiba ikaiganu. Eibu help khara touhallu.

GAUTAM. Houjikmakti leijade. Darkar leirabadi haijani.

MAMA. Aduga Indu chatkhrabadi matam karamna len'gani ei khanbada mammi. Matam adudadi ei nangi studioda khara toina lakpa tai – ei khangde Gautam, Indu chatkhraga eina toudouse – hallage ngasidi, nongma amuk lakke.

GAUTAM. Phani lengbiro.

[Mama chatkhi. Gautam wakhalda luptuna phamungda phammi. Ngahak leiraga Indu nong kanthok kanthokna changak'i. Gautamna urak'i.]

GAUTAM. Ichot chotna kadomdagi? Ngahak ngairaga lakpa yadra, laklabasu chottanaba toubu yadra?

INDU. Chotsanu, madu eigi ithouni.

[Saona choukida phamba]

GAUTAM. Heima, hana saoduna laklisibu keinonahe masibu? Se, nang school dagi direct lakpa malli. Keinoma pithakke. Cha pithakke haibabu nangna khanglibadu mangai eidi chakhum lingde. A'oiba Indu, ei stove ama leiba tare. Nang khara khara lonbiro lao. Ngasidi keinoma pithak'ageda. Phammu sembirak'khige.

INDU. Thak'ningde sembirakkanu.

GAUTAM. *[Hei mahi semna semna]* Hera, thakta thak'uba! *[Piduna]* Se, thak'use. Pairone. Saoba khara nembara mayengsi.

INDU. *[Gautamgi makhut laktuna inthokpa]* Tourakkanuse ei thak'oi, thakningde.

GAUTAM. Taibangpansida ei asi leiramdrabadi nang kanada saogani – ei khanbada mammi.

INDU. Saopham leitaduna kok asi nungda sugaiduna sijaba haibaduni... Adubu karigino, karigino, nangna eibu thibani haiduna schoolda hek hek lakliba? Chaknibadouna nangna machi mayada leptuna leiba adu eibu nungaidoiboi ningbra?

GAUTAM. Oh, adugira suti huranduna khatnaba houba lakliba?

INDU. Adubu karigino haiba, keidoubagino eibu thiba lakliba. Ikaidra? Hang'ge hairaga yumda hanglaba yadara?

GAUTAM. Heima, nang hangba lakpabu eina kanabu ikaidouriba?

INDU. Madu nattene Gautam, nangna adumna leptuna leiba adu uba eibu nungaidouboi ningbra?

GAUTAM. Hai angaobi, leptrabadi kamdouni, eidi nangbu hangba lakpani. Karino nangna hairibasibu ei bhap taba ngamde. Nangga unnaba lakpaga eina leppaga kari mari leinei? Adu urabadi kok thorakpa yadra? Nangbu visitorga amatta unnaba yadra?

INDU. *[Noktuna]* Gautam, nanggi naphamda maithiba oiro haina eingonda tamkhramalle – nang ngasi phaoba nasabu masak khangde, khanggadoubasu mande.

GAUTAM. Ngaikhone, nangna hairibasibu eibu Narcissus touna imi yengduna siyu hairabara? Asimadi khanglabara masabu nungsel thaduna yengdunada leiba midi mina ubide – masatana masabu ujei. Karigino nangna aduk yamna mamal laiba wakhalliba?

Nangna eibu yamna munna khang'i hairiba chaothokchariba adu lalli – touganu.
Khanglabara apangbi – eina kari pammi – apha phattagi wangmadasu karigumba ama
leiramba yai. I want to go beyond that good and evil.

INDU [*Kapningbagi khonthokta*] Gautam eina nangbu khangmandana toubani. Masina
eingonda awaba ama oire. Karino eina tougadouba khande, ei mapham khande.

GAUTAM. Adugumba surda wa ngangganu. Indu, taba heinade. Nangna eibu saoduna thina
thina haiba aduna eingonda kannaba helli. Anabana thakpa hidak ase ayambana haote –
adubu hakchangdadi kannei. Panggal happi punsi sang'halli. Nangbu ningsingbatada – eigi
panggal happi. Nongma nangna haikhi – eina nangbu ningsingba sangde – eina nokkhi –
nangdi khangde. Keidoure, kaplibara – kanagidamak – kadai, eigidamak?

INDU. Gautam nangna amuktang midouna hinghouba uraga sirbasu nungaigani... eina...

GAUTAM. Tat, eidi mi nattra? Karamna hingbabuno nangna midouna hingba hairibasibu?
Indu, nang ase eidi yamna singboi ninglui adubu marak marakta pik'khraba angangdouna
yamna apangba wa hek hek hairak'i. Nangna ning'li eidi aken thagi akangba unani,
nungsitna humba maikeida pui –

INDU. Natte, nangbu eina adum haina khak loude... nangdi....

GAUTAM. Ngaikho, ngaikho, eibu ngang'hallu. Eigisu lipun leitaba natte. Lei. Heloina mi pui
haiba tarabara? Heloina mi pui. Moibung khongduna mina thinei. Mayamna magidamak
yamna wanei – adubu madi nungairaba taibangpal amada lei – minadi khangbide.

INDU. Tok'las, masigi wasi tok'las.

GAUTAM. Please Indu eibu ngang'hallune. Asuk kuiba ase nangna eibuta waraktuna lakli ei
nangonda ningai khara touge... Oh, keidoungeino nanggi luhongba haibado? Yenning thada
Basanta Panchamida. Phare, nangonda wa amadi hairamgehe. Eigi heloigi leibakse eidi
yamna nungaijei. Nangdana wabibani. Eidi wade. Adubu eigisu awaba amadi lei. Nang
khanglamdaba yai. Eigi ngamkhei asi natte. Masidagi henba ama pammi. Pamliba asi karino
– potsakla, amaphamla, machura ei hek hek khanglakte. Ningsingbara? Nangna piklingeida
nongma nangga eiga sannaminnei... Numitna ngangraba nongjabi marakta haitharamdaigi
numidangwaini... Ah... kari machuno, nonggi kari matougi kummeino. Houjiksi mitta sang
sang uri. Nangna hanna urak'i – nangna haikhi – Tu adagi nongjabi asi eidi chaning'i. Eina

hai – Eidi masigi iyaida chongthaduna lupning'i. Nangna ngaktuna hai – Heima nong maraktabu luppa yai haibra? Eina khummi – Nongjabibu chabadi yabra? Nangdi adum ingak ngaktuna eingonda yengduna leikhi. Matam adu nang pik'li – kaorambasu yai.

INDU. Tok'lo Gautam – tok'lasi. Nangna adumna ngangba asi ei yamna heinade – ei ki.

GAUTAM. Kinu. Ei karimatta touroi. Takho, numit adubu nang sukningmak ningsingdrabara? Eingondadi khwaidagi mamal yamba mikupni. Numit aduda eina angang oina pamkhibado houjiksu pamli – ngasisu eina karino ama thiri – ei phangdri. Ei thikhini. Indu, kaya watli chatkadaba ei khangde. Karigumbada Nongmaijing wangbada leiramgadara khallui – karigumbada Koubrugi marumda thuplamgadara ninglui. Amuksu Tibet landuna Himaloy kaduna thininglui. Kanano amana hai – Lei, lei, asom wangmada asom wangmada lei. Awabadi adungei eikhoi anina uminnakhiba atiya eina eigi keidoungei oigani khangde. Indu, nangdi luhong'khrani, chat'khrani kanagumba midouna hingba nupa amada – eina khallammi, khanba natte, thajabani – nangdi eigi thibagi khongchatta nangsua yaogani, nangna lamjinggani. Ningsing'lak'i, eina lai yekpa khuding nangna itung in'khi. Eina pang'yekta yek'i. Nangbu kaothoklui. Nangdi napi mathakta tumduna leirammi. Eina nangbu houdoklaga kaya wana yumda purakpa.

INDU. Gautam, tok'lo eibu ningsing'hallanu. Eibu chat'khrora?

GAUTAM. Chatkadabani, adubu karigi asuk thuna urirei. Adudi urireina khanghoudana manam yellamlaga kenkhibadi kari matouno? Natteda natteda nangdi ken'gadaba urirei natteda... Indu, Basanta changlak'leko. Urabra machugi kummei adubu handakki Basanta asidi eibu karigi kap'halli?

INDU. Eigi wa ama tagera? Eisu mang mangba heigani. Chang yenggera? Eibu amuktang chang'yeng'udana.

GAUTAM. Ei khang'i nangdi eigi lairembini adubu... makhoinadi eibu handok'u haine. Makhoina eibu hanthana yeng'halli, Indu, eisu tu chung'i nangondagi lapthokning'i. Eigi canvas eigi nang kanana kanano ei khangde. Eigi canvas khudingda nanggi mihul chong'li adubu chatpa tabani, nangbu ei phararoi.

INDU. Adudi asuk yamba wa asi karigi? Gautam, ei ngamgani houjiksu matam lei. Ei hallakpa ngamgani.

GAUTAM. Mihoudabadi natte adubu ichel lepkrabadi kamdouni, ei karina hinggani.

INDU. Nanggi apamba karino ei khang'ine Gautam, karigino nasabu namthak touriba.... Ei ngamgani, nangna amukta haiyu – ei loina khangba ngamgani, nang amuktadi haiyu.

GAUTAM. Maduni eina wabasu. Nangna loina khangba loina khangba ngamba asinani. Adubu lapthokpa tai – nangbu punba chumde – nangbu ei amuk pullaroi.

INDU. Oh, ei khang'le. Warounu. Ei nanggi namangda emotion khara utkhre. Wa loina khang'le. Adudi asida loiba tarabra Gautam?

GAUTAM. Eigidi loidri. Masina eigi ahoubani. Eigidi watli chatkadaba. Masina eigi khongchatki chengjel oihourage.

INDU. *[Noktuna]* Chengjel oihourage! Eigidi masida loire, makha taningai amuk leitre.

[Indu chat'khiba – Gautamna yengduna leihouba – amuk changsillaktuna Indugi portrait ta munna yengba aduga tapna phamthakhiba – ngahakki tungda Keinatombi chang'lakpa.]

KEINATOMBI. Tada keidouri natomta meisu chukhattana! *[Gautam khumlakte. Keinatombina thangmei chukhatpa.]* Tada –

GAUTAM. Huh –

KEINATOMBI. Keidoure, narabra? Eidi nungsa thirure. Naraboi ningluredana.

GAUTAM. Nade. Phammu.

KEINATOMBI. Ngarangdi keidouraba! Nangdi ngarang lakkani hairaga laksu lakte.

GAUTAM. Huh, kari?

KEINATOMBI. Nang ngarang adum lakhidrabadi keidourage?

GAUTAM. Eibu ngarang nakhoigida lakke hairambara?

KEINATOMBI. Heima kaorabara? Eibu yekkani yumda leirammu haibadudi. Eidi ngarang potpham phaoba phamdana nangbu ngaido. Aduga nangdi suklaksu lakte. Ngasi nang chatpa ngamgadara? Nanggi yumse eidi onthokna wana thiduna laklabani.

GAUTAM. Um.

KEINATOMBI. Ngasidi chatsi eikhoigida. Eigi lai haido loithokpiro. Ei nakhoigi Imphalda leiba asi heinaraktare. Ei yumda chatlage.

GAUTAM. Chatpa, um, chatpa tai.

KEINATOMBI. Kadaida chatkani haiba?

GAUTAM. Nang keidoungei chatkani?

KEINATOMBI. Nangna eigi lai loibiba numitta. Aduphaobadi leikhiniye. Houjik nangna chatkani haibadubu eikhoigida nattra?

GAUTAM. Ei khangde, kadaidano ei khangde. Asangba loubukka asangba atiyaga tamna samnakhiba lamdo. Uyung machana kung'na yenning chongliba. Kangphal melleina chingmai thanna satpa mapham. Napugi ithak! Hanggam-mapalgi loubukta napugi ithak – that golden wave and emerald green... Madusu natte, watli – eigi ngamkheigi wangmadani... Ah, adungeigi nongjabi kummeido – hm, chatpa tai.

KEINATOMBI. Tada a'oiba eikhoigi khuldo onthokna phajakhre. Nangdi karam haina khang'i?

GAUTAM. Ei khang'i. Keinatombi, nangna eibu marang houhalli. Eigi khongchatpu amuk sangdok'halli. Nanggi natung in'duna houjikmak chatning'i.

KEINATOMBI. Tada lai mayamse nangna yekpa ngaktara? Phajeidako kaya ngak'khrabano ase. Adagi phajabi asina kanano? Indu haibidura?

GAUTAM. [*Khangna*] Nang Indu masak khangbra?

KEINATOMBI. Khangde, asibu Indura?

GAUTAM. [*Noktuna*] Natte, nangsuo oiba yai, lolina oiba yai.

KEINATOMBI. Heima, Indu haibasidi lai asigi maming oire – eidi nangna maming hek hek panbaduda leibo ning'i.

GAUTAM. Um! Nang ngasidi hallo ei nongma lakke.

KEINATOMBI. Ngasidi keidouraba?

GAUTAM. Ngasidi eisu chat'lani eigi chatpagi matam oire, nang hallo.

KEINATOMBI. Kadaida chatkadouriba?

GAUTAM. Khangde. Adubu chatpagi matam oire.

KEINATOMBI. Heima, eigilaidi. Madumadi ngasi loibirammu Tada. Lak'o chatsi, eikhoigida hanna chatsi. Nongmatta oirabasu nang eigida laklammu.

GAUTAM. Hm chatpa tai. – Chatsi.

KEINATOMBI. Chatsine. Kadai nanggi pottu ei pubige – *[pot puba]* Lak'o chatsi.

[Keinatombi chatkhi. Gautamna painting mayam mathang mathang yengba.

Keinatombi amuk chang'ngakki.]

KEINATOMBI. Lak'o Tada chatsi, chatlasi lak'o.

[Gautamna Keinatombida munna amuktang yengak'i adudagi thuna mang thana

chatkhre. Keinatombina amuk innakhre.]
